

На основу чл. 119. ст.1 т. 2) Закона о основама система образовања и васпитања (Сл. гласник РС, бр 88/2017, 27/2018, 10/2019,6/2020, 129/2021 и 92/2023) и чл. 26. ст. 1 т. 3) Статута Економске средње школе „Боса Милићевић“, Школски одбор Економске средње школе „Боса Милићевић“ из Суботице, на седници одржаној 22.01.2024. године донео је

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ ЕКОНОМСКЕ СРЕДЊЕ ШКОЛЕ „БОСА МИЛИЋЕВИЋ“ У СУБОТИЦИ

за период 2023-2027. године.

Уводни део

Школским програмом ближе се одређује начин на који школа образује и васпитава ученике ради стицања знања, вештина и ставова неопходних за даље образовање и запошљавање, успоставља организациону структуру засновану на тимском раду и одговорности сваког запосленог за остваривање утврђених циљева, као и повезивање са послодавцима и удружењима послодаваца и преузимање свог дела одговорности за развој друштвене средине.

Школски програм обухвата све садржаје, процесе и активности усмерене на остваривање принципа, циљева и стандарда образовних постигнућа, и задовољење општих и специфичних образовних интереса и потреба ученика, родитеља, односно другог законског заступника и локалне самоуправе, а у складу са оптималним могућностима школе.

Школски програм се доноси на основу плана и програма наставе и учења, односно програма одређених облика стручног образовања, а узимајући у обзир развојни план школе, у складу са Законом и овим законом.

Национални савет националне мањине даје мишљење на школски и васпитни програм установа за које је утврђено да су од посебног значаја за националне мањине.

Полазне основе за израду Школског програма

Школа остварује школски програм.

Школа, у складу са Законом, доноси школски програм, по правилу, на четири године и објављује га најкасније два месеца пре почетка школске године у којој ће почети његова примена.

Поједини делови школског програма иновирају се и надограђују у току његовог остваривања.

Школски програм омогућава оријентацију ученика и родитеља, односно другог законског заступника у избору школе, праћење квалитета образовно-васпитног процеса и његових резултата, као и процену индивидуалног рада и напредовања сваког ученика.

Школски програм представља основу на којој сваки наставник и стручни сарадник планира, програмира и реализује свој рад.

*Службени гласник РС, број 101/2017

**Службени гласник РС, број 129/2021

Школски програм Економске средње школе „Боса Милићевић“ у Суботици, (у даљем тексту Школе), доноси се на основу Закона о основама система образовања и васпитања ("Службени гласник РС", бр. 88/2017, 27/2018-др. закони и 10/2019, 6/2020,129/2021 и 92/2023) и Закона о средњем образовању и васпитању („Службени гласник РС“, број 55/2013, 101/2017, 27/2018-др. закони, 6/2020, 52/2021,129/2021, 129/2021-др.закон и 92/2023), Статута Школе, као и на основу планова и програма образовања за подручја рада економија, право и администрација и трговина, угоститељство и туризам.

Школски програм се доноси, узимајући у обзир Развојни план Школе, а у складу са важећим наставним плановима и програмима, објављеним у „Службеним гласницима РС - Просветним гласницима“ под бројевима: 6/90, 4/91, 2/95, 3/96, 3/97, 6/97, 2/02, 11/02, 11/04, 14/04, 24/04, 6/05, 9/05, 11/05, 11/06, 12/06, 11/07, 18/07, 21/07, 1/08, 3/09, 3/10, 5/10, 5/11, 10/12, 4/13 и 11/13, 5/14, 8/14, 15/15, 11/16, 11/17, 1/18, 2/18, 6/18, 9/19. 5/2021

Школски програм садржи:

1) циљеве школског програма.....	3
2) назив, врсту и трајање свих програма образовања и васпитања које школа остварује и језик на коме се остварује програм	4
3) обавезне предмете, изборне програме и модуле по образовним профилима и разредима;..	5
4) начин остваривања принципа, циљева и исхода образовања и стандарда образовних постигнућа, начин и поступак остваривања прописаних планова и програма наставе и учења, програма других облика стручног образовања и врсте активности у образовно-васпитном раду;	17
5) програм допунске, додатне и припремне наставе;.....	19
6) програме и активности којима се развијају способности за решавање проблема, комуникација, тимски рад, самоиницијатива и подстицање предузетничког духа;	21
7) факултативне наставне предмете, њихове програмске садржаје и активности којима се остварују;	22
8) начине остваривања и прилагођавања образовања одраслих, ученика са изузетним, односно посебним способностима и двојезичног образовања;	22
9) програм културних активности школе;	24
10) програм слободних активности;	25
11) програм каријерног вођења и саветовања;	25
12) програм заштите животне средине;.....	27
13) програме заштите од насиља, злостављања и занемаривања и програме превенције других облика ризичног понашања и програм заштите од дискриминације;	29
14) програм школског спорта;.....	38
15) програм сарадње са локалном самоуправом;	39
16) програм сарадње са породицом;.....	40
17) програм излета и екскурзија;	43
18) програм безбедности и здравља на раду, смернице за прилагођавање и пружање додатне подршке;.....	44
19) друге програме од значаја за школу.....	45

Индивидуални образовни планови свих ученика који се образују по индивидуалном образовном плану чине прилог школског програма.

*Службени гласник РС, број 101/2017

**Службени гласник РС, број 129/2021

1. Циљеви Школског програма

1. интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој ученика у складу са његовим узрасним потребама и интересовањима,
2. стицање знања, вештина и формирање вредносних ставова неопходних за лично остварење и развој, инклузију и запослење и стицање и развијање основних компетенција у погледу комуникације на матерњем језику, на страним језицима, математичке писмености и основних компетенција у науци и технологији, дигиталне компетенције, компетенције учења како се учи, међуљудске и грађанске компетенције и културног изражавања;
3. развој стваралачких способности, креативности, естетске перцепције и укуса;
4. развој способности проналажења, анализирања, примене и саопштавања информација, уз вешто и ефикасно коришћење информационо-комуникационих технологија;
5. оспособљавање за решавање проблема, повезивање и примену знања и вештина у даљем образовању, професионалном раду и свакодневном животу ради унапређивања личног живота и економског, социјалног и демократског развоја друштва;
6. развој мотивације за учење, оспособљавање за самостално учење, учење и образовање током целог живота и уључивање у међународне образовне и професионалне процесе;
7. развој свеси о себи, самоиницијативи, способности самовредновања и изражавања свог мишљења;
8. оспособљавање за доношење ваљаних одлука о избору даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућег живота;
9. оспособљавање за рад и занимање стварањем стручних компетенција, у складу са захтевима занимања, потребама тржишта рада, развојем савремене науке, економије, технике и технологије;
10. развој и практиковање здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности;
11. развој свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине, еколошке етике;
12. развој комуницирања, дијалога, осећања солидарности, квалитетне и ефикасне сарадње са другима и способности за тимски рад и неговање другарства и пријатељства;
13. развијање способности за улогу одговорног грађанина, за живот у демократски уређеном и хуманом друштву заснованом на поштовању људских и грађанских права, права на различитост и бризи за друге, као и основних вредности правде, и личне одговорности;
14. формирање ставова, уверења и система вредности, развој личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности држави Србији, поштовање и неговање српског језика и свог језика, традицији културе српског народа, националних мањина и етничких заједница, других народа, развијање мултикултурализма, поштовање и очување националне и светске културне баштине;
15. развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, узрасне равноправности, толеранције и уважавање различитости;
16. повећање образовног нивоа становништва и развој Републике Србије као државе засноване на знању.

2. Назив, врста и трајање програма образовања и наставни језик

У Школи, као установи за обављање делатности у области стручног средњег образовања и васпитања образују се ученици за рад и даље школовање :

I у подручју рада економија, право и администрација

1. за четворогодишње образовање- образовни профил:

- **економски техничар – на српском и мађарском наставном језику**
- **комерцијалиста - на српском наставном језику**
- **службеник у банкарству и осигурању – на српском наставном језику**

II за подручје рада трговина, угоститељство и туризам

1. за четворогодишње образовање-образовни профили:

- **туристички техничар - на српском и мађарском наставном језику**
- **туристичко-хотелијерски техничар на српском и мађарском наставном језику**

2. за трогодишње образовање-образовни профили:

- **кувар – на српском и мађарском наставном језику**
- **конобар – на српском и мађарском наставном језику**

У плану су нам у следећем периоду:

- **финансијско-рачуноводствени техничар-на српском и мађарском језику-у поступку верификације**
- **комерцијалиста - на мађарском наставном језику**

- **кувар - дуално на српском и мађарском наставном језику**
- **конобар- дуално – на српском и мађарском наставном језику.**

Школа, у складу са чл. 36 ст.7, а у вези са чл. 94. Закона о средњем образовању и васпитању, сваке школске године подноси захтев за одобравање уписне квоте, на основу чега Покрајински секретаријат надлежан за послове образовања доноси решење о давању сагласности на упис ученика на преквалификацију, доквалификацију и специјализацију за образовне профиле; економски техничар, кулинарски техничар, угоститељско-хотелијерски техничар, трговински техничар, туристички техничар, трговац, кувар, конобар и за специјализацију за трговинског менаџера, кувара специјалисту и конобара специјалисту.

Пре подношења захтева, Школа прибавља мишљење Националног савета мађарске националне мањине.

Целокупан образовно-васпитни процес у Школи се одвијаја на српском и мађарском наставном језику.

3.Обавезни и изборни предмети и модули по образовним профилима и разредима

Називи, садржаји, циљеви и исходи свих обавезних и изборних предмета по образовним профилима и разредима налазе се као посебан прилог и саставни су део овог Школског програма.

Обавезни, изборни предмети и модули (тачка 3.), као и циљеви, исходи образовања и стандарда постигнућа (под следећом тачком 4.) исказани су у приложеним наставним плановима као посебан прилог и саставни су део овог Школског програма.

I ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА
за образовни профил ЕКОНОМСКИ ТЕХНИЧАР

	I РАЗРЕД				II РАЗРЕД				III РАЗРЕД				IV РАЗРЕД				УКУПНО																			
	недељно		годишње		недељно		годишње		недељно		годишње		недељно		годишње		годишње																			
	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Σ												
A1: ОБАВЕЗНИ ОПШТЕОБРАЗОВНИ ПРЕДМЕТИ	16	2		592	74			13				468				12				420				10				310				1790	74			1864
1 Српски језик и књижевност	3			111				3				108				3				105				3				93				417			417	
1.1 _____језик и књижевност*	3			111				3				108				3				105				3				93				417			417	
2 Српски језик као нематерњи језик*	2			74				2				72				2				70				2				62				278			278	
3 Страни језик	2			74				2				72				2				70				2				62				278			278	
4 Физичко васпитање	2			74				2				72				2				70				2				62				278			278	
5 Математика	3			111				3				108				3				105				3				93				417			417	
6 Рачунарство и информатика		2			74																											74			74	
7 Историја	2			74				2				72																				146			146	
8 Ликовна култура								1				36																				36			36	
9 Хемија	2			74																												74			74	
10 Биологија	2			74																												74			74	
11 Социологија са правима грађана															2				70													70			70	
A2: ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ	1			37				1				36				3				105				3				93				271			271	
1 Грађанско васпитање / Верска настава	1			37				1				36				1				35				1				31				139			139	
2 Изборни програм према програму образовног профила**															2				70				2				62				132			132		
Укупно A1+ A2	17	2		629	74			14				504			13 (15**)				455 (525**)				11 (13**)				341 (403**)				1929 (2061**)	74			2003 (2135**)	
Укупно	19		703				14				504				13 (15**)				455 (525**)				11 (13**)				341 (403**)				2003 (2135**)					

Напомена:

* За ученике који наставу слушају на матерњем језику националне мањине

** Ученик бира програм са листе општеобразовних или стручних изборних програма.

A2: Листа изборних програма према програму образовног профила

Рб	Листа изборних програма	РАЗРЕД			
		I	II	III	IV
1	Музичка култура*			2	2
2	Изабрана поглавља математике			2	2
3	Историја (одабране теме)*			2	2
4	Логика са етиком*			2	2

*Ученик бира изборни програм једном у току школовања

I ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА
за образовни профил Економски техничар*

	I РАЗРЕД								II РАЗРЕД				III РАЗРЕД				IV РАЗРЕД				УКУПНО												
	недељно			годишње					Недељно		годишње		недељно		годишње		недељно		годишње		годишње												
	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Σ	
Б1: ОБАВЕЗНИ СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ	9	4		333	148			10	8		360	288		30	10	7		350	245		60	8	11		248	341		90	1291	1022		180	2493
1 Принципи економије	2			74				2			72				2			70				2			62				278				278
2 Пословна економија	2			74				2			72				2			70											216				216
3 Рачуноводство	1	2		37	74			1	2		36	72			1	2		35	70			1	2		31	62			139	278			417
4 Пословна кореспонденција и комуникација		2			74				2			72																	146				146
5 Економска географија	2			74																									74				74
6 Пословни енглески језик								1			36				1			35				1			31				102				102
7 Пословна информатика									2			72																	72				72
8 Електронско пословање																2			70										70				70
9 Банкарство и осигурање															2			70				2	2		62	62		30	132	62		30	224
10 Статистика															2			70					2			62			70	62			132
11 Право	2			74				2			72																		146				146
12 Маркетинг																						2			62				62				62
13 Економско пословање									2		72	30				3		105	60						93	60			270	150			420
14 Јавне финансије								2			72																		72				72
15 Предузетништво																							2			62			62				62
Б2: ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ															2			70				2			62				132				132
1 Изборни програм према програму образовног профила**															2			70				2			62				132				132
Укупно Б1+Б2	9	4		333	148			10	8		360	288		30	10	7		350	245		60	8	11		248	341		90	1291	1022		180	2493
Укупно Б1+Б2	13			481				18		678		17		655		19		679		2493													

Напомена: *Подразумева реализацију наставе кроз теоријску наставу, вежбе, практичну наставу и наставу у блоку
**Ученик бира предмет са листе изборних општеобразовних или стручних предмета

Листа изборних програма према програму образовног профила-ЕТ

р. б.	Стручни изборни програм	РАЗРЕД			
		I	II	III	IV
1.	Национална економија			2	
2.	Комерцијално познавање робе			2	
3.	Електронско пословање				2
4.	Основе банкарског пословања са евиденцијом				2

НАСТАВНИ ПЛАН
Образовни профил: КОМЕРЦИЈА.ЛИСТА

	I РАЗРЕД								II РАЗРЕД								III РАЗРЕД								IV РАЗРЕД								УКУПНО				
	недељно			годишње					недељно			годишње					недељно			годишње					недељно			годишње									
	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Σ				
A2: ОБАВЕЗНИ СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ	8	5	0	296	185	0	0	8	10	0	288	360	0	30	7	13	0	245	455	0	60	10	8	0	320	256	0	60	1149	1256	0	150	2555				
1. Други страни језик	2			74				2			72				2			70				2			64				280				280				
2. Принципи економије	3			111				2			72																		183				183				
3. Право	2			74				3			108																		182				182				
4. Канцелариско пословање		3		111				2			72																		183				183				
5. Рачуноводство у трговини	1	2		37	74			1	2		36	72																	73	146			219				
6. Организација набавке и продаје								3			108				3			105											213				213				
7. Пословна информатика															2			70											70				70				
8. Обука у виртуелном предузећу								3			108	30			5			175	60			6			192	60			475	150			625				
9. Трговинско пословање															3			105				3			96				201				201				
10. Међународна шпедиција															2			70											70				70				
11. Статистика															3			105											105				105				
12. Маркетинг у трговини																						3			96				96				96				
13. Финансије																						2			64				64				64				
14. Предузетништво																						2			64				64				64				
Б: ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ															2			70				2			64				134				134				
1. Изборни предмети према програму образовног профила															2			70				2			64				134				134				
Укупно А2+Б	8	5	0	296	185	0	0	8	10	0	288	360	0	30	7	13	0	245	455	0	60	10	8	0	320	256	0	60	1149	1256	0	150	2555				
Укупно	13			481					18			678					20 (22 ⁺⁺)			760 (830 ⁺⁺)					18 (20 ⁺⁺)			636 (700 ⁺⁺)					2555 (2689 ⁺⁺)				

Напомена: **Ученик бира са листе изборних општеобразовних или стручних предмета

1 Наставни план – КОМЕРЦИЈАЛИСТА

	I РАЗРЕД												II РАЗРЕД												III РАЗРЕД												IV РАЗРЕД												УКУПНО					
	недељно				годишње				недељно				годишње				недељно				годишње				недељно				годишње				недељно				годишње		Σ															
	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б																		
A1: ОБАВЕЗНИ ОПШТЕОБРАЗОВНИ ПРЕДМЕТИ	16	2			592	74			13	В	ПН	Б	468				9	В	ПН	Б	315				11	В	ПН	Б	352				1727	74			1801																	
1. Српски језик и књижевност	3				111				3				108				3				105				3				96				420				420																	
1.1 језик и књижевност*	3				111				3				108				3				105				3				96				420				420																	
2. Српски као нематеријни језик*	2				74				2				72				2				70				2				64				280				280																	
3. Страни језик	2				74				2				72				2				70				2				64				280				280																	
4. Физичко васпитање	2				74				2				72				2				70				2				64				280				280																	
5. Математика	2				74				2				72				2				70				2				64				280				280																	
6. Ликовна култура	1				37																								37				37																					
7. Рачунарство и информатика		2				74																									74		74																					
8. Историја	2				74																								74				74																					
9. Физика	2				74																								74				74																					
10. Географија	2				74																								74				74																					
11. Хемија								2				72																				72	72																					
12. Биологија								2				72																				72	72																					
13. Социологија са правима грађана																								2				64				64	64																					
Б: ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ	1				37				1			36				3	105				3			96				274	274																									
1. Грађанско васпитање / Верска настава	1				37				1			36				1	35				1			32				140				140																						
2. Изборни предмети према програму образовног профила**																2	70				2			64				134				134																						
Укупно А1+Б	17	2			629	74			14	В	ПН	Б	504				10	В	ПН	Б	350				12	В	ПН	Б	384				1867	74		1941																		
Укупно	19				703				14			504				10	350	(420**)			12	(14**)		384	(448**)			1867	(2001**)	74		1941	(2075**)																					

Напомена: *За ученике који наставу слушају на матерњем језику националне мањине
 ** Ученик бира предмет са листе изборних општеобразовних или стручних предмета

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА: Туристички техничар

	I РАЗРЕД					II РАЗРЕД					III РАЗРЕД					IV РАЗРЕД					УКУПНО			
	недељно		годишње			недељно		годишње			недељно		годишње			недељно		годишње			годишње			
	Т	В	Т	В	Б	Т	В	Т	В	Б	Т	В	Т	В	Б	Т	В	Т	В	Б	Т	В	Б	Σ
A1: ОБАВЕЗНИ ОПШТЕОБРАЗОВНИ ПРЕДМЕТИ	17	2	561	66		15		480			9		279			11		330			1650	66		1716
1. Српски језик и књижевност	3		99			3		96			3		93			3		90			378			378
1.1 језик и књижевност*	3		99			3		96			3		93			3		90			378			378
2. Српски као нематерњи језик*	2		66			2		64			2		62			2		60			252			252
3. Страни језик	2		66			2		64			2		62			2		60			252			252
4. Физичко васпитање	2		66			2		64			2		62			2		60			252			252
5. Математика	2		66			2		64			2		62			2		60			252			252
6. Рачунарство и информатика		2		66																		66		66
7. Историја	2		66			2		64													130			130
8. Географија	1		33			2		64													97			97
9. Хемија	2		66																		66			66
10. Екологија и заштита животне средине	2		66																		66			66
11. Ликовна култура	1		33																		33			33
12. Физика						2		64													64			64
13. Социологија са правима грађана																2		60			60			60
Б: ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ	1		33			1		32			3		93			3		90			248			248
1. Грађанско васпитање / Верска настава	1		33			1		32			1		31			1		30			126			126
2. Изборни предмет према програму образовног профила											2		62			2		60			122			122
Укупно A1+ Б	18	2	594	66		16		512			10 (12**)		310 (372**)			12 (14**)		360 (420**)			1776 (1908**)	66		1842 (1964**)
Укупно	20		660			16		512			10 (12**)		310 (372**)			12 (14**)		360 (420**)			1842 (1964**)			

Напомена:*За ученике који наставу слушају на матерњем језику националне мањине

** Ученик бира програм са листе изборних општеобразовних или стручних програма

Б: Листа изборних програма

РБ	Листа изборних предмета	РАЗРЕД			
		I	II	III	IV
Општеобразовни предмети					
1.	Музичка култура*			2	2
2.	Биологија*			2	2
3.	Историја (одабране теме)*			2	2
4.	Психологија*			2	2
5.	Логика са етиком			2	2

Напомена: *Ученик изборни програм бира једном у току школовања

	I РАЗРЕД							II РАЗРЕД							III РАЗРЕД							IV РАЗРЕД							УКУПНО				Σ
	недељно			годишње				недељно			годишње				недељно			годишње				недељно				годишње							
	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	
A2: ОБАВЕЗНИ СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ	6	6		198	198		120	6	4	6	192	128	192	150	8	6	6	248	186	186	180	6	6	6	180	180	180	120	818	692	558	570	2638
1 Страни језик II	2			66				2			64				2			62				2			60				252				252
2 Основе туризма и угоститељства	2			66																									66				66
3 Пословна кореспонденција		2			66																								66				66
4 Агенцијско и хотелјерско пословање	2	4		66	132		90	2	6		64	192	120			4	6		124	186	120		4	6		120	180	120	66	440	558	450	1514
5 Економика и организација предузећа								2			64																		64				64
6 Пословна информатика								2			64																		64				64
7 Психологија у туризму и угоститељству								2			64																		64				64
8 Туристичка географија															2			62				2			60				122				122
9 Историја уметности															2			62				2			60				122				122
10 Маркетинг у туризму и угоститељству															2			62											62				62
11 Статистика																2		62											62				62
12 Предузетништво																							2		60				60				60
13 Професионална пракса							30						30								60											120	120
B2: ИЗБОРНИ ПРОГРАМА															2			62				2			60				122				122
2 Изборни програм према програму образовног профила															2			62				2			60				122				122
Укупно A2+B2	6	6		198	198		120	6	4	6	192	128	192	150	8 (**10)	6	6	248 (**310)	186	186	180	6 (**8)	6	6	180 (**240)	180	180	120	818 (**940)	692	558	570	2638 (**2760)
Укупно A2+B2	12			516				16				662				20 (**22)			800 (**862)				18 (**20)			660 (**720)				2638 (**2760)			

Напомена: * Подразумева реализацију наставе кроз теоријску наставу, вежбе, практичну наставу и наставу у блоку

** Ученик бира предмет са листе изборних општеобразовних или стручних предмета

ТУРИСТИЧКИ ТЕХНИЧАР

Кувар	I РАЗРЕД								II РАЗРЕД								III РАЗРЕД								УКУПНО					
	недељно			годишње					недељно			годишње					недељно			годишње					годишње					
	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	С
А1: ОБАВЕЗНИ ОПШТЕОБРАЗОВНИ ПРЕДМЕТИ	11	2		374	68			9			288				8			240	р			902	68							970
1. Српски језик и књижевност	3			102				2			64				2			60				226								226
1.1 језик књижевност*	3			102				2			64				2			60				226								226
2. Српски као нематерњи језик*	2			68				2			64				2			60				192								192
3. Страни језик	2			68				2			64											132								132
4. Физичко васпитање	2			68				2			64				2			60				192								192
5. Математика	2			68				2			64				1			30				162								162
6. Рачунарство и информатика		2		68																						68				68
7. Историја															2			60				60								60
8. Хемија	1			34																		34								34
9. Екологија и заштита животне средине								1			32											32								32
10. Географија	1			34																		34								34
11. Социологија са правима грађана															1			30				30								30

**ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА
за образовни профил Кувар***

	I РАЗРЕД							II РАЗРЕД							III РАЗРЕД							УКУПНО				Σ
	недељно			годишње				недељно			годишње				недељно			годишње				годишње				
	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б				
A2: ОБАВЕЗНИ СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ	6	12		204	408		90	2	12	6	64	384	192	150	1	14	6	30	420	180	120	298	1212	372	360	2242
1 Здравствена култура	2			68																		68				68
2 Основе туризма и угоститељства	2			68																		68				68
3 Куварство		12			408		60		12	6		384	192	90		12	6		360	180	120		1152	372	270	1794
4 Исхрана	2			68																		68				68
5 Економика туристичких и угоститељских предузећа								1			32											32				32
6 Туристичка географија								1			32											32				32
7 Основе услуживања															1			30				30				30
8 Предузетништво																2		60					60			60
9 Професионална пракса							30							60											90	90
B2: ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ								2			64				2			60				124				124
1 Изборни предмет према програму образовног профила								2			64				2			60				124				124
Укупно A2+B2	6	12	0	204	408	0	90	2 (**4)	12	6	64 (**128)	384	192	150	1 (**3)	14	6	30 (**90)	420	180	120	298 (**422)	1212	372	360	2242 (**2366)
Укупно A2+B2	18			702				20 (**22)			790 (**854)				21 (**23)			750 (**810)				2242 (**2366)				

Напомена: * Подразумева реализацију наставе кроз теоријску наставу, вежбе, практичну наставу и наставу у блоку

** Уколико се изаберу само стручни изборни предмети

Рб	B2: Листа изборних предмета	I	II	III
1.	Пословни страни језик		2	2
2.	Познавање животних намирница		2	
3.	Пословна информатика у туризму и угоститељству*		2	
4.	Психологија у туризму и угоститељству			2
5.	Маркетинг у туризму и угоститељству			2

Напомена: * Програм изборног предмета реализује се кроз вежбе

**ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА
за образовни профил Конобар***

	I РАЗРЕД								II РАЗРЕД								III РАЗРЕД								УКУПНО			
	недељно			годишње					недељно			годишње					недељно			годишње					годишње			
	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б			
A2: ОБАВЕЗНИ СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ	7	5	6	238	170	204	90	8	6	6	256	192	192	150	2	8	11	60	240	330	120	554	602	726	360			
1 Страни језик	2			68				2			64				2			60				192						
2 Здравствена култура	1			34																		34						
3 Основе туризма и угоститељства	2			68																		68						
4 Услуживање		5	6		170	204	60		6	6		192	192	90		6	11		180	330	120		542	726	270			
5 Исхрана	2			68																		68						
6 Основе куварства и посластичарства								2			64											64						
7 Психологија у туризму и угоститељству								2			64											64						
8 Економика туристичких и угоститељских предузећа								1			32											32						
9 Туристичка географија								1			32											32						
10 Предузетништво																2			60				60					
11 Професионална пракса							30							60											90			
B2: ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ								2			64				2			60				124						
1 Изборни предмет према програму образовног профила								2			64				2			60				124						
Укупно A2+B2	7	5	6	238	170	204	90	8	6	6	256	192	192	150	2	8	11	60	240	330	120	554	602	726	360			
Укупно A2+B2	18			702				20 (*22)			790 (**854)					21 (**23)			750 (**810)					2242 (**2366)				

Напомена: * Подразумева реализацију наставе кроз теоријску наставу, вежбе, практичну наставу и наставу у блоку
** Уколико се изабере само стручни изборни предмети

Б2: Листа изборних предмета према програму образовног профила

Рб	Листа изборних предмета	РАЗРЕД		
		I	II	III
Стручни предмети				
1.	Пословна информатика у туризму и угоститељству*		2	
2.	Барско пословање*		2	
3.	Маркетинг у туризму и угоститељству			2
4.	Општа туристичка географија			2

Напомена: * Програм изборног предмета реализује се кроз вежбе

Б: Листа изборних предмета према програму образовног профила

	Листа изборних предмета	РАЗРЕД		
		I	II	III
Општеобразовни предмети				
1.	Страни језик I			2
2.	Изабрани спорт		1	1
3.	Историја (одабране теме)			1
4.	Ликовна култура		1	
5.	Музичка култура		1	

4. Начин остваривања принципа, циљева и исхода образовања и стандарда постигнућа, начин и поступак остваривања прописаних наставних планова и програма, програма других облика стручног образовања и врсте активности у образовно-васпитном раду

Остваривање принципа, циљева, исхода и стандарда постигнућа, спроводи се на основу Закона о основама система образовања и васпитања - Службени гласник Републике Србије. (у даљем тексту - Закон), а поштујући и уважавајући;

- педагошке принципе и педагошке, организационе, технолошке и комуникацијске иновације,
- спроводећи сарадњу са родитељима и старатељима;
- остварујући сарадњу са локалном заједницом и широм друштвеном средином;
- личност, слободе и права ученика, али и развијајући њихову одговорност, право на различитост;
- кроз редовну наставу, слободне и остале ваннаставне активности, такмичења, културно-уметничке и хуманитарне активности и сарадњу са другим образовно-васпитним и другим институцијама;
- потребе и интересовања за рад у културно-уметничким и хуманитарним организацијама.

Начин и поступак остваривања прописаних наставних планова и програма реализује се на основу Закона о средњем образовању и васпитању („Службени гласник РС“, број 55/2013, 101/2017 и 27/2018-др. закони; у даљем тексту Закон).

Остваривање прописаних наставних планова и програма остварује се кроз редовну наставу и то:

- теоријску;
- практичну;
- блок наставу и вежбе;
- феријалну праксу, у складу са захтевима одговарајућег образовног профила и степена образовања;
- кроз допунску;
- додатну наставу;
- припремну;
- кроз реализацију садржаја активности из изборних предмета, спортских активности, активности везаних за еколошку проблематику и заштиту животне средине;
- кроз рад у секцијама;
- кроз друге облике ваннаставних и слободних активности за које ученици искажу интересовање или се укаже потреба за њима.

Остваривање прописаних наставних планова и програма се одвија кроз Законом прописане поступке. У редовној настави примењују се актуелне методе и технике рада, постепено и у све већој мери се уводе савремене методе кроз активну наставу и различите иновације у раду. Примењују се техничке и технолошке иновације, уз посебну припрему наставника и њихову претходну обуку.

У образовним профилима, настава се изводи, делом, у одговарајућим кабинетима и специјализованим учионицама:

- код образовног профила **службеник у банкарству и осигурању**, у виртуелној банци и осигуравајућем друштву са одговарајућом опремом у оквиру предвиђеног фонда часова радом у групама;
- код образовног профила **економски техничар**, у виртуелном предузећу, са одговарајућом опремом у оквиру предвиђеног фонда часова радом у групама;
- код образовног профила **туристички техничар и туристичко-хотелијерски техничар**, у виртуелном предузећу са одговарајућом опремом у оквиру предвиђеног фонда часова радом у групама;
- код образовног профила **кувар** – у школској кухињи, са одговарајућом опремом у оквиру предвиђеног фонда часова радом у групама;
- код образовног профила **конобар** – у школском ресторану, са одговарајућом опремом у оквиру предвиђеног фонда часова радом у групама.

Практична настава, блок настава и феријална пракса, остварују се код привредних субјеката и у сарадњи са социјалним партнерима, на основу претходних договора о сарадњи и међусобним обавезама. Свима се доставља наставни план и програм као и захтеви образовног профила, који се по прописаном програму морају остварити. За сваку школску годину Школа склапа посебне уговоре са социјалним партнерима.

5. Програм допунске, додатне и припремне наставе

Допунску наставу Школа остварује са ученицима који имају тешкоћа у савладавању програма из појединих наставних предмета или са ученицима који желе да унапреде своја постигнућа.

Ученик је обавезан да похађа допунску наставу, ако је процењено да је то потребно.

Задачи допунске наставе су да:

- индивидуализира наставне садржаје, облике и методе у односу на ниво предзнања ученика;
- наставне садржаје, облике и методе рада прилагођава индивидуалним могућностима и способностима ученика;
- мотивише ученике за школска постигнућа у зони наредног развоја;
- развије радне навике, позитиван однос према стицању знања и раду.

Садржаји допунске наставе, најчешће, произилазе из програмских садржаја појединих наставних предмета.

Допунска настава се планира, а изводи се према утврђеном распореду који је истакнут на огласној табли за информације ученика и родитеља, а обавезно се одржава за време зимског распуста.

Допунска настава се може организовати и као корективна настава, када ученици у кратком временском периоду надокнађују одређене наставне садржаје.

Додатну наставу Школа организује за ученике који постижу изузетне резултате или показују интересовање за продубљивање знања из појединих предмета.

Задачи додатне наставе су да:

- задовоље индивидуалне склоности и интересовања ученика;
- подстакну индивидуални развој ученика;
- прошире и продубе обим и садржаје предмета за које ученици искажу интересовање и склоност;
- да групишу ученике према способностима и интересовањима и да се на тај начин створе услови за индивидуализацију додатног рада.

Садржаји додатне наставе полазе од редовних програмских садржаја, али се проширују, продубљују и допуњују на основу интересовања ученика, па се на тај начин и индивидуализују у односу на ученике.

Додатна настава се планира, изводи се пре или после редовне наставе, а ученик може да похађа додатну наставу из највише два предмета.

Припремну наставу Школа организује за редовне и ванредне ученике. За редовног ученика се припремна настава организује уколико је упућен на полагање разредног ипита, а ако је упућен на полагање поправног ипита припремна настава се организује у обиму од најмање 10% од укупног годишњег фонда часова из предмета из којег је упућен на полагање поправног ипита.

Школа организује и припрему свих ученика за полагање матурских и завршних ипита у обиму од најмање 5% од укупног годишњег фонда часова из предмета или области из којих се полаже матурски, односно завршни испит.

На основу исказаних потреба и интересовања ученика, Школа организује и припрему ученика за полагање класификационих испита ради даљег школовања.

За ученике који наставу похађају по ИОП-у, остварује се додатна подршка у раду.

6.Програм активности којима се развијају способности за решавање проблема, комуникација, тимски рад, самоиницијативу и подстицање предузетничког духа

Циљеви програма:

- развој кључних компетенција неопходних за даље образовање и активну улогу грађанина за живот у савременом друштву;
- оспособљавање за решавање проблема и усвајање и примену знања и вештина у даљем образовању, раду и свакодневном животу, ради унапређивања личног живота и економског, социјалног и демократског развоја друштва;
- развој способности комуницирања, дијалога и осећаја солидарности, квалитетне и ефикасне сарадње са другима и способности за тимски рад и неговање добрих међуљудских односа.

Задаци програма:

- развој мотивације за учење, оспособљавања за самостално учење, самоиницијативе, способности самовредновања и изражавања сопственог мишљења;
- оспособљавање за решавање проблема, комуникацију и тимски рад;
- развој предузетничког духа код ученика кроз различите видове организовања и предузимања активности у циљу побољшања квалитета школског живота и облика сарадње са локалном заједницом, у циљу постизања пуног склада између индивидуалног и друштвеног интереса у образовању и васпитању.

Начини реализације програма:

- подстицање способности за решавање проблема, комуникације и самоиницијативе на часовима редовне наставе кроз примену адекватног образовно-васпитног модела од стране наставника;
- ангажовање ученика у раду Ученичког парламента, кроз чију активност могу да реализују своје идеје и допринесу квалитету школског живота и локалне заједнице; хуманитарне акције, семинари
- учествовање у реализацији пројеката, током којих ученици могу да износе сопствене идеје и дају лични допринос начину и условима остваривања појединих пројектних активности;
- подстицање развијања тимског духа кроз тимски облик наставног рада у редовној настави;
- подстицање модела успешне комуникације, кроз примену „ја-порука“, међусобног уважавања, поштовања и толеранције на часовима одељењског старешине;
- развијање вештина ненасилне комуникације, активног слушања и учествовања у тимском раду на часовима Грађанског васпитања;
- посете педагога и психолога школе ЧОС-овима, током којих се, у виду мини-предавања и дијалога, ученици стичу основна знања о техникама успешне комуникације и тимског рада;
- организовање радионица за ученике на тему ненасилне комуникације и решавања проблема, усвајањем и применом психолошких сазнања из области комуникације и међуљудских односа.

7. Факултативни наставни предмети, њихови програмски садржаји и активности којима се остварују

Обзиром на то да у факултативне облике образовно-васпитног рада, спадају и факултативни наставни предмети предвиђени наставним планом и програмом, њихова реализација зависиће од интересовања ученика и могућности Школе.

Програмски садржаји екскурзија, слободних активности (секције), разних друштвених активности, културне и јавне делатности Школе разрађени су у одговарајућим посебним програмима

8. Начин остваривања програма образовања одраслих, ученика са посебним способностима и двојезичног образовања

На пољу образовања одраслих, Школа ће наставити да спороводи наставак школовања, преквалификацију, доквалификацију и специјализацију у оба подручја рада, на основу исказаних интересовања потенцијалних полазника. Школа на основу одлуке Школског одбора, а по прибављеном мишљењу Националног савета мађарске националне мањине тражи сагласност Покрајинског секретаријата за образовање, управу и националне заједнице за сваку школску годину.

Да би обезбедила реализацију образовања одраслих, Школа организује припремну наставу, консултативно-инструктивни рад са полазницима, упућује их на стручну и осталу литературу, праксу и даје друге врсте услуга и подршке које су прописане захтевима одговарајућег образовног профила и Законом.

За сваку школску годину именује се координатор рада са ванредним ученицима, планира се распоред рада и задужења предметних наставника за рад са њима. Распоред пријема, консултација, оријентациони план пријаве и полагања испита, као и сва обавештења у вези са образовањем одраслих истичу се на огласној и посебној табли за ванредне ученике.

За ученика и одраслог коме је због сметњи у развоју и инвалидитета, специфичних тешкоћа у учењу, социјалне ускраћености, ризика од раног напуштања школовања и других разлога потребна додатна подршка у образовању и васпитању, школа обезбеђује отклањање физичких и комуникацијских препрека и зависно од потреба, доноси и индивидуални образовни план, у складу са Законом.

Циљ додатне подршке у образовању и васпитању јесте постизање оптималног укључивања ученика и одраслих у редован образовно-васпитни рад, осамостаљивање у вршњачком колективу и његово напредовање у образовању и припрема за свет рада.

Ученик и одрасли из става 1. треба да испуњава здравствене услове који одговарају захтевима занимања.

За остваривање додатне подршке у образовању и васпитању, директор, наставник, стручни сарадник, васпитач, педагошки и андрагошки асистент и родитељ, односно други законски заступник, може да добије посебну стручну помоћ у погледу спровођења инклузивног образовања и васпитања.

Ради остваривања додатне подршке у образовању и васпитању, школа остварује сарадњу са органима јединице локалне самоуправе, организацијама, установама и удружењима.

Додатну подршку из става 4. овог члана могу да пружају и установе које су, у складу са законом, стекле статус модел установе у спровођењу инклузивног образовања и васпитања.

За ученике са посебним способностима, стандарди постигнућа се прилагођавају сваком појединачно. О томе се води посебна евиденција.

Настава се у свим подручјима рада, образовним профилима и степену образовања изводи на српском и мађарском наставном језику.

9.Програм културних активности Школе

Програм културних активности се остварује кроз:

Културна активност Школе, обухвата све оне активности које се остварују на основу Програма културних активности Школе и обухвата: прославу Дана Школе, почетка и завршетка школске године, прославе школских и државних празника, приредбе, представе, изложбе, такмичења и друге активности које доприносе проширењу утицаја Школе на васпитање и образовно-културни развој ученика, као и заједничке активности са институцијама и организацијама из области културе на нивоу локалне самоуправе, а и шире друштвене заједнице.

Циљ свих културних активности је образовно-васпитног карактера, који терба да допринесе интелектуалном развоју и опште културе младих, њиховом сазревању и развијању вредности у естетско-етичком смислу.

Начин реализације : кроз редовну наставу и слободне активности, нарочито кроз:

- рад у секцијама,
- посете институцијама културе,
- посете сајмовима књига,
- посете концертима уметничке и традиционалне музике,
- посете позоришним представама,
- наступе на такмичењима у земљи и иностранству
- промотивне наступе ученика на сајмовима образовања.
- представљање Школе и личних постигнућа на на локалном и међународном нивоу, приликом реализације разних видова стручне и интеркултуралне сарадње и
- другим дешавањима кроз која се развија и осећање хуманости и уважавања мултикултуралности и толеранције.

Реализацијом културних активности Школе бави се, у највећој мери, Тим за културну и јавну делатност, а програм се доноси за сваку школску годину посебно, разрађује посебним акционим планом, те чини саставни део Годишњег плана рада.

10. Програм слободних активности

Школа реализује слободне активности ради јачања образовно-васпитне делатности, подстицања индивидуалних склоности и интересовања, рационалног и богатијег коришћења слободног времена, развијања другарстава, међусобног подстицања.

- које се

Непосредан образовно-васпитни **циљ** слободних активности је да сваком ученику, у складу са личним интересовањем и способностима, омогући афирмацију не само на образовном и сазнајном, већ и на креативном и социјалном плану.

Задаци слободних активности:

- проширивање, продубљивање и стицање нових знања и умења;
- мотивисање и подстицање ученика на самосталан и креативан рад;
- упућивање, васпитање и подстицање ученика на тимски рад и сарадњу;
- подстицање научно-истраживачких активности;
- развијање логичног и критичког мишљења;
- увођење ученика у коришћење и примену стручне и популарне литературе, приручника, лексикона, речника, у безбедно и рационално коришћење података са интернета и података доступних преко савремених информационо-технолошких средстава;

Највећим делом, слободне активности се **спровode кроз рад у секцијама и ваннаставним активностима.**

Анкетирањем ученика преко одељењских старешина и ученичког парламента, Школа одлучује о томе које ће се слободне активности, односно секције реализовати у текућој школској години. За сваку школску годину именују се руководиоци секција, израђује се програм и план рада, који су саставни део Годишњег плана рада Школе.

Време и место одржавања секција истичу се на огласној табли.

11. Програм каријерног вођења и саветовања

Остваривањем Програма каријерног вођења и саветовања ученика, школа омогућава формирање зреле и одговорне личности, способне да доноси добро промишљене и одговорне одлуке о властитој професионалној будућности и да их спроводи у дело.

Стручни тим за каријерно вођење и саветовање чине стручни сарадници и наставници. Тим у сарадњи са наставницима реализује праћење индивидуалних склоности ученика. Саветодавни рад обавља се током школовања, и школа, по потреби, сарађује са надлежним установама које се баве каријерним вођењем и саветовањем.

Својим активностима у области каријерног вођења и саветовања, школа помаже ученицима и родитељима у истраживању могућности за даље учење и запошљавање, односно идентификовање, избор и коришћење бројних информација о професијама, каријери, даљем учењу и образовању и објективно разликовање и формирање сопственог става о томе. У том циљу, школа прати развој ученика и информисе их о занимањима, образовним профилима, условима студирања и потребама на тржишту рада.

Принципи на којима је заснован програм:

- једнаке могућности за све–промоција и обезбеђивање једнаких могућности за све младе и превазилажење могућих баријера (које настају као резултат предрасуда, стереотипа и

дискриминације) у остваривању личног постигнућа појединца, док посебну пажњу треба посветити младим талентима и младима из осетљивих друштвених група;

- доступност–промоција и обезбеђивање доступности услугама каријерног вођења и саветовања за све категорије корисника на начине који су за њих прихватљиви и одговарајући;
- слобода избора професије и занимања за сваког појединца;
- поверење и тајност–поштовање и уважавање приватности сваког појединца;
- објективност–непристрасан приступ у раду са свим корисницима;
- видљивост и флексибилност–процес каријерног вођења и саветовања треба да буде отворен, видљив, флексибилан и да одговара појединцима;
- одговорност-процес каријерног вођења и саветовања треба да уважава потребе својих корисника и да препознаје њихова права и одговорности;
- иновативност у начинима и облицима рада, како би се одговорило на разноврсне потребе корисника у области каријерног вођења и саветовања;
- стално обезбеђен адекватан приступ информацијама у области образовања, запошљавања и тржишта рада;
- активно повезивање и укључивање социјалних партнера;
- каријерно вођење и саветовање се ослања на основне принципе социјалног партнерства и јаче повезује образовну установу са широм друштвеном заједницом.

Циљеви програма:

- помагање младима да разумеју и интерпретирају информације о свету рада и будућој каријери;
- помагање младима да разјасне недоумице које имају у погледу професија или послова;
- помагање младима да препознају своје способности и дефинишу своје ставове у погледу понуђених или жељених избора занимања;
- пружање подршке младима да боље разумеју себе и своје потребе и превазиђу могуће баријере у погледу учења и напредовања у будућим професијама.

Задачи програма:

- подстицање личног развоја ученика кроз разумевање сопствених постигнућа у односу на потенцијалне професионалне и образовне изборе и могућности;
- успостављање и анализирање личних циљева и планова у области каријере;
- разумевање образовних и професионалних избора и доношење одлука у складу са тим;
- истраживање могућности за учење и запошљавање кроз идентификовање, избор и коришћење бројних информација о професијама, каријери, даљем учењу и образовању и објективно разликовање и формирање сопственог става о томе;
- планирање и управљање сопственом каријером кроз оспособљавање за коришћење адекватних техника за доношење одлука;
- разумевање и оспособљавање за процедуре пријављивања и конкурисања, како за свет рада, тако и за даље образовање;
- разумевање захтева послодавца у погледу знања, вештина и способности запослених.

Начини реализације програма:

- испитивање мотивације ученика, како за упис у Економску средњу школу „Боса Милићевић“ и на одређени образовни профил, тако и за одређивање за уписивање одређене високе образовне установе или одабир одређене професије;
- остваривање континуиране сарадње са родитељима ученика, у циљу прикупљања неопходних података о њиховом развоју у периоду основне школе и реализовања заједничког деловања у усмеравању професионалног развоја ученика;
- сарадња са установама које се баве каријерним вођењем и саветовањем;
- континуирано спровођење професионалне оријентације ученика кроз администрирање одговарајућих тестова и интерпретацију добијених резултата у оквиру индивидуалног саветодавног рада;
- радионице за ученике на тему каријерног информисања и саветовања;
- идентификовање надарених ученика и усмеравање њиховог општег и професионалног развоја;
- омогућавање промоције виших школа и факултета у просторијама школе, како би ученици добили непосредну информацију о могућностима даљег образовања од самих запослених и представника образовних установа;
- организовање посета вишим школама и факултетима, у циљу детаљног информисања ученика о условима и начинима похађања високих образовних установа;
- континуирано обезбеђивање промотивног материјала за упознавање са понудама факултета и виших школа;
- посета родитеља ученика ЧОС-овима, током којих представљају занимање којим се баве, како би ученици добили непосредне информације о одређеној врсти посла или занимања;
- гостовање представника привреде и социјалних партнера школе на ЧОС-овима, који представљају ученицима врсту занимања којим се баве или привредну грану у којој су запослени;
- организовање „Отворених врата“ за ученике основних школа, током којих ученици могу непосредно да се упознају са појединим представницима школе, условима рада, образовним профилима и начином реализовање наставног плана и програма у школи;
- представљање школе на Сајму образовања;
- посете сајмовима запошљавања.

12. Програм заштите животне средине

Програм заштите животне средине обухвата активности усмерене на јачање и развој свести о значају здраве животне средине, одрживог развоја и очувању и унапређењу природних ресурса.

Школа доприноси заштити животне средине остваривањем програма заштите животне средине, заједничким истраживањем и акцијама локалне самоуправе и школе, као и на други начин, у складу са законом.

Циљеви програма:

- обучавање и подстицање младих да превентивно делују и стално побољшавају заштиту животне средине;
- уштеда ресурса, смањење количине штетних отпада;
- очување здравља и живота људи;

- очување квалитета екосистема;
- заштита биљних и животињских врста, опште равнотеже и еколошке стабилности и рационално и адекватно коришћење природних ресурса;
- стицање еко-знања која ће им користити у обављању стручних послова, али и да након средњег образовања добију еколошки образовани кадрови.

Задаци програма:

- подстицање личног развоја ученика кроз развијање знања о основним карактеристикама човекове средине, односа у њој и односа према њој, на основу које ће човек тежити очувању и унапређивању средине;
- да пружи знања о основним еколошким питањима савременог друштва;
- развијање критичког става према растућој деградацији животне средине и указује на неопходност рационалног коришћења природних ресурса;
- стицање знања, како би генерацијама које стасавају и које су у пуној активности на решавању проблема човекове средине имали систематизована знања о савременим проблемима човекове средине, о карактеру и суштини опасности угрожене средине; о начину отклањања негативних последица нарушене еколошке равнотеже.

Начини реализације програма:

- израда плаката поводом обележавања светских дана за заштиту животне средине;
- прикупљање потрошених батерија на нивоу школе, селекција батерија, примарна рециклажа батерија на нивоу школе;
- теме за семинарске радове: улога воде у природи, рационално коришћење воде, проблеми дефицита пијаће воде на Земљи, храна – природни лек/храна – отров;
- предавање нутриционисте или лекара из саветовалишта за младе о здравој исхрани;
- учешће у акцијама које се организује у граду или на Палићу, а везане су за заштиту животне средине или за промоцију здравог начина живота;
- пролећно спремање: смеће – мониторинг нашег краја;
- излет у регионални парк Селевењска шума и Лудашко језеро;
- рециклажа у Суботици: посета суботичким фирмама за рециклажу;
- обележавање Дана планете Земље 22. априла уз организовано прикупљање ПЕТ амбалаже, папира и лименки на нивоу одељења школе.

13. Програм заштите од насиља, злостављања и занемаривања и програм превенције других облика ризичног понашања

Програм заштите од насиља, занемаривања и програм превенције других облика ризичног понашања, као што су употреба алкохола, дувана, психоактивних супстанци и малолетничка деликвенција, израђен је на основу Закона а садржај Програма разрађени кроз рад тима Тима за заштиту од насиља, злостављања и занемаривања.

Принципи на којима је заснован програм:

- право на живот, опстанак и развој
- најбољи интерес детета
- партиципација
- недискриминација

Општи циљ: Стварање безбедне средине за живот и рад ученика (мере превенције) и конструктивно деловање свих у ситуацијама насиља (мере интервенције)

Задаци: Стварање и неговање климе прихватања, толеранције и уважавања. Подизање нивоа свести о потреби реаговања у ситуацијама насиља и примена предвиђених поступака и процедура у ситуацијама насиља.

Специфични циљеви мера превенције:

- Идентификација безбедносних ризика у школи и непосредном окружењу анкетирањем ученика, наставника и родитеља;
- Унапређење способности и осетљивости свих учесника у школском животу – наставног и ваннаставног особља, ученика, родитеља, лок.заједнице – за уочавање, препознавање и решавање проблема насиља;
- Оспособљавање свих запослених и родитеља за рано препознавање знакова у понашању деце који указују на потенцијално насилно понашање;
- Пружање помоћи ученицима у савладавању личних проблема и проблема у учењу;
- Изграђивање и примена норми понашања, информисање о правилима и кућном реду;
- Дефинисање процедура и поступака реаговања на насиље и информисање свих учесника у школском животу о томе;
- Омогућавање свим ученицима који имају сазнања о могућем насилном акту да без излагања опасности врше пријављивање насиља;
- Спровођење психо-социјалног програма превенције кроз обуку за ненасилну комуникацију, самоконтролу реаговања и понашања, превазилажење стреса, учење социјалних вештина;
- Сарадња са родитељима на Савету родитеља, родитељским и групним састанцима, индивидуалним разговорима;
- Сарадња са службама ван школе које посредно или непосредно могу помоћи на превазилажењу проблема насиља у школи.

Специфични циљеви мера интервенције:

- Спровођење процедура и поступака реаговања у ситуацијама насиља
- Праћење и евидентирање врста и учесталости насиља и процењивање ефикасности спровођења Програма заштите
- Рад на отклањању последица насиља и интеграција ученика у заједницу вршњака

- Саветодавни рад са ученицима који трпе насиље, врше насиље или су посматрачи насиља
ПОЈАМ, ВРСТЕ И НИВОИ НАСИЉА

Појам насиља: Насиље се дефинише као сваки облик једанпут учињеног или поновљеног вербалног или невербалног понашања које има за последицу стварно или потенцијално угрожавања здравља, развоја и достојанства ученика.

Врсте насиља и појавни облици:

Физичко насиље се односи на понашање које доводи до стварног или потенцијалног телесног повређивања детета/ученика. Примери физичког насиља су: ударање, шутирање, гурање, шамарање, чупање, дављење, бацање, гађање, напад оружјем, тровање, паљење, посипање врућом водом, ускраћивање хране, сна и сл.

Емоционално/психолошко насиље односи се на оно понашање које доводи до тренутног или трајног угрожавања психичког и емоционалног здравља и достојанства ученика. Односи се и на ситуације у којима се пропушта обезбеђивање прикладне и подржавајуће средине за здрав емоционални и социјални развој у складу са потенцијалима детета/ученика. Емоционално насиље и злостављање обухвата поступке омаловажавања, етикетирања, игнорисања, вређања, уцењивања, називања погрдним именима, оговарања, подсмевања, исмејавања, неприхватања, изнуђивања, манипулисања, претњи, застрашивања, ограничавања кретања ученика, као и друге облици непријатељског понашања.

Искључивање из групе и дискриминација представљају **социјално насиље**. Односи се на следеће облике понашања: одвајање ученика од других на основу различитости, довођење у позицију неравноправности и неједнакости, изолацију, недружење, игнорисање и неприхватање по било ком основу.

Сексуално насиље и злоупотреба деце/ученика подразумева њихово укључивање у сексуалну активност коју она не схватају у потпуности, за коју нису развојно зрела (не прихватају је, нису у стању да се са њом сагласе) и која има за циљ да задовољи потребе друге особе. Сексуалним насиљем сматра се: сексуално узнемиравање - ласцивно коментарисање, етикетирање, ширење прича; додиривање, упућивање порука, фотографисање, телефонски позиви и сл.; навођење или приморавање детета/ученика на учешће у сексуалним активностима, било да се ради о контактним (сексуални однос, сексуално додиривање и сл.) или неконтактним активностима (излагање погледу, егзибиционизам и сл.); коришћење деце/ученика за проституцију, порнографију и друге облике сексуалне експлоатације.

Развој савремених комуникационих технологија доводи до појаве **насиља коришћењем информационих технологија (електронско насиље):** поруке послате електронском поштом, СМС-ом, ММС-ом, путем веб-сајта, четовањем, укључивањем у форуме и сл.

Злоупотреба деце/ученика представља све што појединци и институције чине или не чине, а што директно утиче или индиректно шкоди деци/ученицима или им смањује могућност за безбедан и здрав развој и доводи их у немоћан, неравноправан и зависан положај у односу на појединце и установу.

Занемаривање и немарно поступање представљају случајеве пропуштања установе или појединца да обезбеде услове за правилан развој детета/ученика у свим областима, што, у противном, може нарушити његово здравље, физички, ментални, духовни, морални и друштвени развој. Занемаривање представља и пропуст родитеља, усвојоца или стараоца, да обезбеди услове за развој по питању: здравља, образовања, емоционалног развоја, исхране, смештаја и безбедних животних услова у оквиру разумно расположивих средстава породице или пружаоца неге, што изазива, или може, са великом вероватноћом, нарушити здравље детета или физички, ментални, духовни, морални и његов социјални развој. Ово обухвата и пропусти у обављању правилног надзора и заштите детета од повређивања у оноликој мери у којој је то изводљиво.

Експлоатација деце/ученика односи се на њихов рад у корист других особа и/или установе. Она обухвата и киднаповање и продају деце у сврху радне или сексуалне експлоатације. Ове активности имају за последицу нарушавање физичког или менталног здравља, образовања, као и моралног, социјалног и емоционалног развоја детета/ученика.

Нивои насиља:

У зависности од интензитета, учесталости и последица које насиље оставља, поједини облици се понављају на више различитих нивоа. Одређени ниво насиља утиче на број и врсту актера у ситуацијама реаговања на насиље.

Први ниво

Ове облике насиља решава самостално наставник /одељењски старешина у оквиру саветодавно-васпитног рада са ученицима – појединцима, групама и одељењем.

Може користити и подршку вршњачког тима и вршњачких едукатора (ако постоје у школи).

Физичко насиље	Емоционално/ психичко насиље	Социјално насиље	Сексуално насиље и злоупотреба	Насиље злоупотребом информационих технологија
ударање чврга, гурање, штипање, гребање, гађање, чупање, уједање, саплитање, шутирање, прљање, уништавање ствари	исмејавање, омаловажавање, оговарање, вређање, ругање, називање погрдним именима, псовање, етикетирање, имитирање, „прозивање“	добацивање, подсмевање, игнорисање, искључивање из групе или фаворизовање на основу социјалног статуса, националности, верске припадности, насилно дисциплиновање, ширење гласина	добацивање, псовање, ласцивни коментари, ширење прича, етикетирање, сексуално додиривање, гестикалација	Узнемиравајуће „зивкање“, слање узнемиравајућих порука СМС-ом, ММС-ом, путем веб-сајта

Други ниво

У решавању ових облика насиља, наставник /одељењски старешина укључује Тим, то јест унутрашњу заштитну мрежу.

Физичко насиље	Емоционално/ психичко насиље	Социјално насиље	Сексуално насиље и злоупотреба	Насиље злоупотребом информационих технологија
шамарање, ударање, гажење, цепање одела, „шутке“, затварање, пљување, отимање и уништавање имовине, измицање столице, чупање за уши и косу	уцењивање, претње, неправедно кажњавање, забрана комуницирања, искључивање, одбацивање, манипулисање	сплеткарење, игнорисање, неукључивање , неприхватање манипулисање, експлоатација, национализам	Сексуално додиривање, показивање порнографско г материјала, показивање интимних делова тела, свлачење	огласи, клипови, блогови, злоупотреба форума и четовања, снимање камером појединаца против њихове воље, снимање камером насилних сцена, дистрибуирање снимака и слика

Трећи ниво

Ако ученици чине или трпе неки од облика насиља овог нивоа обавезно је укључивање других институција, односно активирање спољашње заштитне мреже (Центар за социјални рад, МУП РСрбије).

Физичко насиље	Емоционално/психич ко насиље	Социјално насиље	Сексуално насиље и злоупотреба	Насиље злоупотребом информацион их технологија
туча, дављење, бацање, проузроковање опекотина, ускраћивање хране и сна, излагање ниским температурама, напад оружјем	заstraшивање уцењивање, рекетирање, ограничавање кретања, навођење на коришћење психоактивних супстанци, укључивање у секте, занемаривање	претње, изолатија, одбацивање, терор групе над појединцем/ групом, дискриминациј а, организовање затворених група (кланова), национализам, расизам	завођење од стране одраслих, подвођење, злоупотреба положаја, навођење, изнуђивање и принуда на сексуални чин, силовање, инцест	снимање насилних сцена, дистрибуирање снимака и слика, дечија порнографија

ПРОЦЕНА БЕЗБЕДНОСТИ У ШКОЛИ

На основу анализе упитника који је спроведен међу ученицима, процењујемо да ризик по безбедност носе следећи временски периоди, као и следеће ситуације и места:

<u>ВРЕМЕ</u>
ИЗМЕЂУ ДВЕ СМЕНЕ
НАКОН ЗАВРШЕТКА ПОПОДНЕВНЕ СМЕНЕ

<u>ПРОСТОР</u>
СТЕПЕНИШТА У ШКОЛИ
ПРОСТОР ИСПРЕД ШКОЛЕ
ТОАЛЕТ
ПУТ ДО МЕСТА ГДЕ СЕ ОДВИЈА НАСТАВА ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА
ХОДНИЦИ У ШКОЛИ

На основу урађене процене безбедности предузете су следеће мере:

1. Дата су одговарајућа упутства о дежурству наставног особља у школи
2. Формирана је спољашња и унутрашња заштитна мрежа

СПОЉАШЊА И УНУТРАШЊА ЗАШТИТНА МРЕЖА

Спољашња заштитна мрежа

Спољашњу заштитну мрежу чине следеће институције:

- Центар за социјални рад
- МУП
- Дом здравља
- Локална самоуправа

Циљ сарадње: стручна помоћ у реализацији мера превенције и интервенције.

Унутрашња заштитна мрежа

Унутрашњу заштитну мрежу чине сви запослени и ученици школе.

ДЕЖУРНИ НАСТАВНИК

- дежура у складу са распоредом;
- уочава и зауставља насиље;
- смирује ситуацију;
- обавештава одељењског старешину о случају;
- евидентира случај у књигу дежурстава;
- сарађује са Тимом за заштиту деце од насиља.

ОДЕЉЕЊСКИ СТАРЕШИНА

- уочава случајеве насилног понашања и реагује одмах;
- учествује у процесу заштите деце;
- разговара са учесницима насиља;
- информисава родитеље и сарађује са њима;
- по потреби, сарађује са Тимом за заштиту деце од насиља;
- прати ефекте предузетих мера;
- евидентира случај и води документацију;
- по потреби, комуницира са релевантним установама.

ТИМ, ПСИХОЛОГ, ПЕДАГОГ

- уочава случајеве насилног понашања;
- покреће процес заштите детета, реагује одмах;
- обавештава одељењског старешину и сарађује са њим;
- по потреби, разговара са родитељима;
- пружа помоћ и подршку деци/ученицима, наставницима;
- обавља консултације, предлаже заштитне мере, прати ефекте предизетих мера;
- по потреби, сарађује са другим установама;
- евидентира случај.

ПОМОЋНО ОСОБЉЕ, ДОМАР, РАДНИК ОБЕЗБЕЂЕЊА

- прекида насиље;
- уочава и пријављује случајеве насилног понашања.

УЧЕНИЦИ, ДЕЦА

- уочавају случајеве насилног понашања;
- траже помоћ одраслих;
- пријављују одељењском старешини или дежурном наставнику;
- учествују у мерама заштите.

ПОСТУПЦИ И ПРОЦЕДУРЕ У СИТУАЦИЈАМА НАСИЉА (ИНТЕРВЕНЦИЈА)

Поступци и процедуре у интервенцији су различите с обзиром на то ко учествује у ситуацијама насиља.

Насиље се може дешавати на релацији:

- ученик-ученик,
- ученик-одрасли/запослен у школи,
- ученик-одрасли/ван школе

Кораци у интервенцији су следећи:

1. Откривање насиља или сазнање о насиљу може бити:
 - непосредно (увидом у насиље које је у току) или
 - посредно (препознавањем спољашњих знакова насиља, поверавањем самог детета или треће особе).
2. Заустављање насиља и смиривање ситуације подразумева удаљавање ученика из ситуације и смањење напетости кроз разговор са актерима. Тај разговор треба да буде умирујући, без спомињања могућих последица и застрашивања.
3. Обавештавање надлежних особа: дежурног наставника, чланова Тима, директора или помоћника директора, одељењског старешину, педагошко-психолошку службу, радника обезбеђења. Они ће проценити да ли је неопходно укључити некога из спољашње заштитне мреже.
4. Прикупљање информација подразумева разговор са актерима и другим учесницима у догађају уз вођење записника. Разговор треба да води неко од чланова тима, педагог или психолог, одељенски старешина. (Напомена: У образовно-васпитном систему нема места за истрагу или доказивање злостављања, о постојању сумње се обавештавају надлежне службе.) Посебна пажња треба да буде обраћена на жртву насиља тако што ће јој се омогућити да се осећа безбедно и да нема страх од освете ученика којима ће бити изречене мере.
5. Након обављеног разговора обављају се консултације у оквиру установе – са колегом, са члановима Тима за заштиту, са психолошко педагошком службом, директором, дежурним наставником, при чему се анализирају чињенице, процењује ниво ризика и прави план заштите, водећи рачуна о принципу поверљивости и најбољем интересу ученика. Уколико је потребно, обављају се консултације са службама ван установе (Центар за социјални рад, здравствена служба). На основу консултација треба донети одлуку о начину реаговања и праћења и одредити улоге, задатке и одговорности у самом поступању.
6. Након консултација и заузимања става школе о догађају, предузимају се акције: позивају се родитељи и информишу о догађају, спроведеним консултацијама, закључцима и предложеним мерама (предочава се законска регулатива, мере заштите ученика, мере даљег васпитног деловања); уколико је потребно, **обавештава се МУП, Центар за социјални рад** (рок три дана од дана када се насиље десило). Подношење пријаве тим службама треба да буде у усменој и писаној форми, након што је са родитељима обављен разговор (осим ако се нису одазвали позиву или је у најбољем интересу дечије безбедности да родитељи не буду укључени).
7. Праћење ефеката предузетих мера врши Тим, водећи рачуна о интеграцији свих актера у заједницу и успостављању односа сарадње и толеранције.

ПРАЋЕЊЕ, АНАЛИЗА, ЕВАЛУАЦИЈА И ИЗВЕШТАВАЊЕ ЕВИДЕНЦИЈА И НАЧИНИ ПРАЋЕЊА СЛУЧАЈЕВА НАСИЉА

Запослени у школи – одељенски старешина, стручна служба и Тим– у обавези су да воде евиденцију о појавама насиља у образац за евиденцију о случајевима насиља који треба да садржи:

- Шта се догодило ?

- Ко су учесници ?
- Како је пријављено насиље ?
- Врсте интервенције?
- Какве су последице?
- Који су исходи предузетих корака?
- На који начин су укључени родитељи, одељенски старешина, стручна служба?
- Праћење ефеката предузетих мера

Потребно је пратити:

- понашање детета које је трпело насиље (да ли се повлачи, да ли постаје агресивно, да ли тражи подршку и на који начин) и детета које се понашало насилно (да ли наставља са нападима, да ли тражи друге жртве, да ли га група одбацује, да ли га група подржава...);
- како реагују пасивни посматрачи (да ли се обраћају старијима за помоћ, да ли сви знају како да се повежу са унутрашњом заштитном мрежом и ко је њихова особа од поверења, да ли се препознаје страх, да ли сами предузимају неке акције и сл.);
- шта се дешава у васпитној групи, одељењу (да ли се издвајају нове групе, каква је атмосфера);
- колико су родитељи сарадници у активностима на смањивању насиља;
- како функционише Тим и унутрашња заштитна мрежа (где су слабе тачке и шта се може боље);
- колико су друге институције (спољна заштитна мрежа) укључене и који су ефекти њиховог укључивања.

Уколико се увиди да се ситуација насиља понавља, усложњава и постаје ризичнија и опаснија, неопходно је предузети следеће заштитне мере:

- појачати опрез свих запослених и дежурних наставника и ученика;
- укључити у рад родитеље и школског полицајца;
- наставити са индивидуалним радом - психолог школе;
- укључити стручњаке из других установа (из спољашње заштитне мреже).

Све субјекте укључене у решавање проблема треба обавезати на дискрецију и заштиту права ученика.

ПРОЦЕЊИВАЊЕ ЕФЕКТА ПРЕВЕНЦИЈЕ/ИНТЕРВЕНЦИЈЕ

На основу евиденције које воде одељенске старешине и Тим, праћење ефеката ће извршити педагошка-психолошка служба школе преко следећих индикатора:

- броја и нивоа облика насилног понашања;
- број случајева насилног понашања са позитивним ефектима у односу на укупан број пријављених у току школске године;
- однос пријављених облика насилног понашања текуће и претходне школске године;
- однос броја случајева насилног понашања са позитивним ефектима текуће и претходне школске године;
- анализа упитникаведеног међу ученицима о степену безбедности у школи.

АСПЕКТИ ПРИМЕНЕ ПРОГРАМА ће бити видљиви преко ефеката предузетих превентивних и интервентних активности.

АНАЛИЗА ПРИМЕНЕ ПРОГРАМА

Примену Програма прати и анализира Тим (ПП –служба) квартално преко евиденције о реализованим активностима које су планиране Програмом. Овим путем се утврђују и узроци уколико неке планиране активности нису реализоване.

У мају 2023. је почео са радом електронски систем пријаве насиља за грађане, надлежне органе и установе у оквиру Националне платформе „Чувам те“ којом се превенира насиље које укључује децу.

Платформа „Чувам те „-садржи онлајн семинаре за запослене, родитеље и ученике-редовно усавршавање у препознавању и пријави нивоа насиља

ИЗВЕШТАВАЊЕ О ПРИМЕНИ ПРОГРАМА

Тим квартално извештава Наставничко веће, а полугодишње Школски одбор и савет родитеља Школе о реализацији превентивних и интервентних.

14. Програм школског спорта

Ради развоја и практиковања здравих животних стилова, а пре свега свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности, Школа поред редовне наставе реализује и програм школског спорта.

Школским спортом обухватају се сви ученици кроз одељенска такмичења и припреме за такмичења ван школе, и на различитим нивоима. Школа остварује сарадњу и са локалним спортским организацијама, као и са свим осталим средњим школама у граду.

Обзиром на то да Школа нема физкултурну салу, ученици усвајају знања и суштину физичког вежбања, развијање моторичких способности у складу са расположивим могућностима.

Школа ће обухватити следеће школско-спортске активности у складу са могућностима:

- редовна настава физичког васпитања,
- изборни предмет-спорт,
- општинска, окружна, међуокружна и републичка такмичења,
- кросеви,
- школски спортски турнири.

Часови се одржавају у блоку и једанпут недељно, у складу са могућностима и временским приликама организују се у учионици, школском дворишту, Дудовој шуми, градском клизалишту и фитнес центру, са циљем да се код ученика развије свест о самосталном вежбању.

У образовним профилима у којима је спорт изборни предмет, обзиром на могућности Школе, стручно веће нуди четири области спорта: фудбал, одбојка, кошарка и стони тенис, од којих се ученици опредељују за два спорта и у даљем периоду усавршавају кроз овај вид наставе.

Школа ће организовати и рад секција у складу са интересовањима ученика у одбојци, фудбалу, кошарци и гимнастичкој секција у сарадњи са гимназијом „Светозар Марковић“ и Соколским друштвом „Спартак“. Кроз секције ученици ће моћи да се усавршавају или надограђују већ стечена знања.

У оквиру календара такмичења који доноси Министарство просвете, науке и технолошког развоја као и календара такмичења које доноси Спортски савез града Суботице, организују се општинска, окружна, међуокружна и републичка такмичења и кроз систем спорта ученици на овај начин развијају такмичарски дух, фер плау, подстичу и активирају свестрано развијање и усавршавање у спорту и жељу за доказивањем.

У програму школског спорта планира се учешће ученика на кросевима и турнирима који се организују на нивоима од општине до републике.

Спортске активности служе и као превентивне мере насиљу у Школи.

15. Програм сарадње са локалном самоуправом и широм друштвеном заједницом

Школа континуирано остварује и даље планира сарадњу са локалном самоуправом.

Циљ сарадње: праћење и укључивање у дешавања и планирање сарадње нарочито о питањима која су везана за функционисање и даљи развој Школе.

Планирана сарадња обухвата :

- активности у оквиру законских обавеза
- активности везане за остварење образовно-васпитних циљева Школе
- остале активности

Активности у оквиру законских обавеза односе се на сарадњу:

- са Школском управом у Сомбору.
- у вези планирања уписа ученика за сваку школску годину, (број ученика по образовним профилима, подручјима рада, наставном језику) - градско веће Града Суботице, члан градског већа за област образовања и културе, секретаријат за друштвене делатности ;
- учествовање представника локалне самоуправе у раду Школског одбора, као именованих чланова од стране Скупштине Града (у континуитету);
- у планирању финансијске подршке за организовање превоза ученика – градско веће Града Суботице, члан градског већа за област образовања и културе, секретаријат за друштвене делатности ;
- у вези организовања лекарских и санитарних прегледа ученика, превентивних предавања за ученике и запослене – Школски диспанзер и Завод за јавно здравље Града Суботице;
- сарадњу са МУП - одељење у Суботици;
- у вези свих осталих активности, које произлазе из закона и прописа, а спадају у надлежност локалне самоуправе.

Активности везане за остварење образовно- васпитних циљева Школе обухватају:

- сарадњу са свим основним школама на територији општине;
- сарадњу са свим средњим школама на територији општине;
- саветом националним саветом мађарске националне мањине
- сарадња са свим средњим школама на територији војводине у оквиру Заједнице економских школа Србије-регион север;
- сарадња са средњим школама на територији Републике Србије;
- континуирану сарадњу са Економским факултетом у Суботици, и другим високообразовним институцијама. Сарадња се остварује у виду информисања ученика о могућностима даљег школовања, признавању дела матурског испита ученика огледних профила економских школа и ослобађању од једног дела пријемног испита (Економски факултет у Суботици);
- сарадњу са „Отвореним универзитетом“;
- Сарадња са Канцеларијом за младе, у оквиру које ученици учествују у изради разних пројеката, учествују на трибинама и у радионицама које имају теме везане за младе;
- сарадњу са Центром за социјални рад;
- сарадњу са удружењима особа са посебним потребама;

- сарадњу са привредним субјектима у циљу организовања практичне, блок наставе и феријалне праксе као и друге видове сарадње,

Остале активности односе се на уључивање у све активности локалног карактера из области **културе** (сарадња са Народним позориштем, ликовним галеријама, Градским музејем, Градском библиотеком и осталим институцијама културе), **спорта** (Градско веће за спорт и омладину, спортски клубови из свих области спорта), **екологије** (активности у области заштите животне средине, прикупљања секундарних сировина, озелењавања преко „Горанског расадника“ итд.).

Поред наведених Школа сарађује са:

- Националном службом за запошљавање (сарадња у креирању уписне политике, панел дискусије, пројекти, сајам образовања, провера психофизичких способности кандидата за рад са децом и ученицима у циљу обезбеђења квалитета наставног процеса);
- Привредном комором (сарадња у креирању уписне политике, пројекти, семинари);
- Регионалним кластером здравственог туризма;
- Удружењем послодаваца;
- Локалним медијима;
- Црвеним крстом (хуманитарне акције, обуке ученика и наставника);
- Заводом за трансфузију крви (добровољне акције давања крви и тестирање ученика и запослених);
- Колом српских сестара;
- Ротари клубом
- Каритасом итд.

Школа ће аплицирати на пројекте и укључивати се у постојеће, које омогући локална самоуправа.

Све ове активности, њихови облици и садржаји сарадње разрађени су посебним програмима и саставни су део Годишњег плана Школе за сваку годину.

16. Програм сарадње са породицом

Укљученост родитеља у различите аспекте школског живота представља важну компоненту образовно-васпитног процеса и у непосредној је вези са квалитетом тог процеса.

Систем образовања и васпитања својом организацијом и садржајима обезбеђује ефикасну сарадњу са породицом укључивањем родитеља, односно старатеља, ради успешног остваривања постављених циљева образовања и васпитања.

Школа подстиче и негује партнерски однос са родитељима, односно старатељима ученика, заснован на принципима међусобног разумевања, поштовања и поверења.

Овим програмом школа дефинише области, садржај и облике сарадње са родитељима, односно старатељима ученика, који обухватају детаљно информисање и саветовање родитеља, укључивање родитеља у активности школе, консултовање у доношењу одлука око безбедносних, наставних, ваннаставних, организационих и финансијских питања ради унапређивања квалитета образовања и васпитања, као и обезбеђивања свеобухватности и трајности образовно-васпитних утицаја.

Мишљења родитеља, односно старатеља, прибављена кроз различите видове комуникације, узимају се у обзир у поступку вредновања квалитета рада школе.

Циљеви програма:

- остваривање партнерских односа између породице и школе у реализовању заједничког циља-подржавање и подстицање развоја ученика;
- јачање родитељских компетенција у области процеса васпитања и превенције дисфункционалних облика понашања код ученика у процесу њиховог развоја.

Задаци програма:

- обезбеђивање континуиране и квалитетне сарадње породице и школе;
- информисање родитеља, односно старатеља, о њиховим правима и обавезама, као и разноврсним начинима укључивања у рад школе;
- задовољавање потреба породице и њених циљева;
- едуковање родитеља о примени адекватног модела васпитања и образовања;
- остваривање позитивне интеракције наставник-родитељ;
- обезбеђивање информисаности родитеља о променама у образовању, које се остварују у школи и код ученика, као и о свим дешавањима у животу школе.

Начини реализације програма:

- учествовање у раду Савету родитеља, чија се функција реализује кроз двосмерну комуникацију - од родитеља ка њиховим представницима у Савету родитеља и од представника Савета родитеља ка родитељима који су их изабрали;
- учешће родитеља у раду Школског одбора, као органа управљања школом, одређеног законском регулативом;
- обављање индивидуалних разговора са родитељима, који укључују двосмерну размену информација између родитеља, односно старатеља, и различитих актера школског живота, о понашању, успеху, резултатима, проблемима у функционисању ученика и сл. у образовно-васпитном процесу, а који су увек усмерени на постизање најбољег интереса ученика;
- реализовање одељењских родитељских састанака, који се одржавају најмање два пута у току једног полугодишта, са дневним редом који је специфичан за сваки родитељски састанак, а чији је циљ упознавање родитеља са организационим или образовно-васпитним радом у школи;
- родитељски састанци за групе родитеља, окупљених због неког специфичног циља - информисање о активностима ученика који учествују у пројекту, размени ученика, екскурзији или стручној посети;
- одржавање пријема родитеља од стране одељењских старешина, као и свих предметних наставника, током којих се, кроз индивидуалне разговоре родитеља и наставника, кроз отворен дијалог, обе стране међусобно информишу и решавају се евентуални проблеми везани за понашање и успех ученика;
- учествовање представника родитеља у раду више тимова - Тима за заштиту ученика од насиља, занемаривања и злостављања, Тима за инклузивно образовање, Тима за ШРП и самовредновање;
- индивидуални саветодавни рад родитеља са педагогом и психологом школе, током кога се врши едукација и информисање родитеља о развојним карактеристикама и евентуалним проблемима који настају у процесу развоја личности младих, као и могућностима њиховог уклањања или свођења на мању меру;

- организовање трибина и радионица за заинтересоване родитеље;
- учествовање родитеља у организовању и реализацији излета, стручних посета или екскурзија ученика;
- посета родитеља ученика ЧОС-овима, као дела активности које се спроводе у оквиру Програма каријерног вођења и саветовања, током којих родитељи представљају занимање којим се баве, како би ученици добили непосредне информације о одређеној врсти посла или занимања.

17. Програм излета и екскурзија

Појам екскурзије:

Екскурзија је факултативна ваннаставна активност којим се доприноси остваривању плана и програма циљева средњег стручног образовања и васпитања.

Екскурзија се остварује ван школе у трајању од једног до три дана годишње, у складу са узрастом, наставним планом и програмом за екскурзије.

Циљ екскурзије:

Циљ екскурзије је непосредно упознавање појава и односа у природној и друштвеној средини, упознавање културног, историјског и духовног наслеђа и привредних постигнућа која су у вези са делатношћу школе.

Задачи екскурзије:

Задачи екскурзије су: проучавање објеката и феномена у природи и уочавање узрочно-последичних односа у конкретним природним и друштвеним условима, стицање нових сазнања, упознавање еколошких навика, подстицање испољавања позитивних емоционалних доживљаја, упознавање занимања људи која су карактеристична за поједине крајеве, развијање позитивног односа према националним, уметничким и културним вредностима, изграђивање естетских, културних и спортских потреба и навика, развијање позитивних социјалних односа међу ученицима, ученицима и професорима и сл.

Садржаји екскурзије:

Садржај екскурзије базирају се на основу наставног плана и програма образовно васпитног рада и школског програма и саставни су део годишњег плана рада школе.

Програм екскурзије:

Одељењска и стручна већа школе предлажу план и програм који разматра наставничко веће. Екскурзија може да се изведе ако је Савет родитеља дао сагласност на програм и цену екскурзије и избор агенције. Програм агенције садржи: образовне и васпитне циљеве и задатке, садржаје којима се постављени циљеви остварују, планирани обухват ученика, путне правце, и начин финансирања.

Извођење екскурзије:

Носиоци припреме, организације и извођења путовања су директор, стручни вођа, одељењски старешина, или други наставник који је најмање једну годину изводио наставу у одређеном одељењу. Стручног вођу одређује директор школе.

Екскурзија се организује и изводи ако је пријављено, уз писмену сагласност родитеља најмање 60% ученика истог разреда и ако су створени услови за остваривање циља екскурзије. Извођење екскурзије и излета за ученике истог разреда, организује се истовремено и са истим садржајем.

Избор агенције:

Школа благовремено објављује оглас за путовање ученика, имајући у виду време потребно да се обезбеде најбољи услови за реализацију предвиђеног путовања. Школа је дужна да објави оглас најмање у једним дневним новинама које имају тираж на територије Републике Србије. Оглас садржи све путне правце предвиђене програмом, за сваки разред посебно. У тексту огласа школа наводи и до кога рока турстичке агенције могу преузети

упутство за формирање понуде, ради учешћа на огласу. Туристичка агенција доставља понуду, сачињену на основу упутства, у затвореној коверти са знаком за оглас - не отварати. Припрему огласа, упутства и отварање понуда и избор понуђача врши комисија школе (директор, и чланови савета родитеља одељења ученика за које се организује екскурзија). Одлуку о избору понуђача комисија доноси већином гласова од укупног броја чланова.

Избор најбољег понуђача врши се када се утврди да постоје најмање три понуде које испуњавају све услове предвиђене упутством. После избора понуђача, Савет родитеља одлучује и висини дневница.

По завршетку екскурзије, представник туристичке агенције и стручни вођа сачињавају извештај о екскурзији, оцењујући реализацију програма и плана екскурзије и квалитет пружених услуга.

Извештај о изведеној екскурзији када се усвоји уноси се и у дневник рада и у Годишњи извештај о раду школе.

Први разред једанодневна екскурзија.

Други и трећи разред дводневна.

Четврти разред до пет дана у земљи и иностранству.

18. Програм безбедности и здравља на раду

Циљ: развијање свести ученика и запослених о значају превентивне здравствене заштите, безбедности и здравља.

Програм безбедности и здравља на раду обухвата заједничке активности Школе, родитеља и локалне самоуправе, усмерене на развој и спровођење безбедности ученика и запослених.

Начин реализације:

1. на часовима редовне наставе;
2. у сарадњи са Домовима здрављам, Школским диспанзером и патронажном службом;
3. организацијом превентивних прегледа запослених и ученика;
4. организацијом санитарних прегледа за ученике и предметне наставнике на основу Закона а у сарадњи са Заводом за јавно здравље;
5. праћење реализације зацртаних мера према Акту о процени ризика на радном месту и у радној околини;
6. сагледавање рокова прегледа опреме и услова радне околине ради контроле истих и прегледа нове опреме;
7. праћење броја запослених радника ради спровођења обуке сходно члану 27. и 32. Закона о безбедности и здравља на раду;
8. успостављање одговарајуће евиденције из области безбедности и здравља на раду и позитивних правилника који регулишу ову материју;
9. обилазак објекта Школе ради уочавања евентуалних примедби те отклањање истих у циљу предузимања превентивних мера из области безбедности и здравља на раду, како запослених тако и ученика школе;

10. сагледавање околности које предвиђа правилник о превентивним мерама за безбедан и здрав рад са екраном, послодавац ће у сарадњи са својим сарадницима сагледати околности и број запослених који при раду користе опрему за рад са екраном најмање 4 сата дневно како би се упутили на контролу вида код службе медицине рада;
11. праћење постојећих прописа и евентуално доношење нових и њихово спровођење у циљу очувања безбедности запослених ученика.

19. Други програми од значаја за Школу

Ради што успешнијег остваривања циљева Школског програма, принципа и циљева образовања и стандарда постигнућа, Школа ће и даље, у континуитету радити на:

- стручном и педагошком усавршавању наставног кадра, праћењу, вредновању и унапређивању образовно-васпитног рада,
- праћењу постигнућа ученика,
- праћењу и укључивању у педагошке, организационе и технолошке иновације и образовне технологије.

Да би у што већој мери укључила ученике у реализацију Школског програма, Школа ће подстицати и помоћи рад Ученичког парламента.

Ученичке организације у школи

Школа има своје ученичке организације, а може да се повезује и са организацијама ван школе (Црвени крст, организација горана, планинара, извиђача и слично), у складу са законом.

У школи се организује ученички парламент, у складу са Законом.

Ученички парламент предлаже свој програм рада, у складу са Законом.

Начин рада ученичког парламента одређује се актом школе.

Ученички парламенти школа могу се удружују у заједницу ученичких парламената.

Ученички парламент, уз сагласност школског одбора, може основати ученички клуб. План рада ученичког клуба доноси школски одбор, на предлог ученичког парламента, као саставни део школског програма. Начин рада ученичког клуба одређује се актом школе.

Због што ефикаснијег рада и остваривања одређених задатака, у Школи се као стручни органи, формирају тимови, у складу са Законом. Постојећи тимови и њихов састав и програми рада налазе се у Школи.

Формирање нових тимова ће се обавити, због остваривања задатака, програма или пројеката за којима се укаже потреба.

Школа аплицира и учествује у пројектима на свим нивоима, од локалних до међународних. На основу досадашњих позитивних искустава који су допринели бољој опремљености Школе наставним и потрошним средствима, опреми и осталом, планира се и даље учествовање на свим актуелним пројектима од значаја за развој Школе. Кроз

међународну сарадњу, ученици и наставници Школе, кроз размену искустава стичу знања и вештине и активно се укључују у међународне образовне токове.

Због даљег развијања међународних контаката у Школи је формиран Тим за међународну сарадњу.

Циљеви тима:

- унапређење квалитета образовно-васпитног рада школе;
- стицање нових сазнања из области струке;
- проширивање општег знања;
- размена искустава ученика и наставника;
- промовисање школе, града и наше земље;
- упознавање образовног система, културе, обичаја и традиције других земаља у окружењу, уз истовремено представљање и неговање сопствене културе и традиције;
- упознавање и поштовање различитости (етничких, верских, културних);
- упознавање са привредном ситуацијом у региону и Европи, праћење и прикупљање информација о потребама тржишта рада у окружењу и могућностима креирања кадрова у складу са потребама
- упознавање са системом рада и функционисањем привредних организација и институција у другим земљама;
- подстицање размене знања и искустава кроз мобилност ученика и наставника;
- учешће у реномираним струковним удружењима;
- унапређење свеопштих односа у регион, развој толеранције и уважавање разлика;
- укључивање у процесе европског и међународног повезивања образовних институција;
- подстицање ученика за одговорно ангажовање у економском, друштвеном, и културном животу окружења и шире.

Остваривање програмских циљева Тима за међународну сарадњу одвијаће се кроз следеће активности:

1. успостављање контаката и започињање међународне сарадње са школама, образовним, културним и привредним институцијама у региону, Европи и свету, сличног профила, са којима до сада није постојала сарадња;
2. даљи развој и унапређење већ постојеће међународне сарадње са другим школама и институцијама из иностранства,
3. реализација уговора о сарадњи са партнерским школама из Мађарске, Хрватске и Немачке, даље интензивирање сарадње и успостављање нових партнерских односа са школама региона;
4. стручне посете школама и институцијама, сајмовима и другим манифестацијама у иностранству;
5. учешће на међународним такмичењима из области општеобразовних и стручних предмета, културе и спорта;
6. учешће на међународним пројектима;
7. сарадња са међународним студентском организацијом AISEC, и организовање радионица са младима из иностранства о актуелним друштвеним темама;
8. сарадња са међународним невладиним организацијама („Интеркултура”) и другима у циљу упознавања културно – историјских знаменитости, традиције и обичаја других земаља, као и размена искустава са младима из иностранства;
9. размена ученика и наставника;

10. Координација и сарадња са различитим међународним институцијама и фондацијама у циљу презентације различитих програма обуке средњошколаца у региону и суседним земљама и представљање различитих могућности даљег образовања у земљама региона и Европе.

У предстојећем периоду Школа планира да прошири и учврсти сарадњу са:

- социјалним партнерима у локалној заједници и широј друштвеној средини;
- учврсти међународну сарадњу која се одвија преко и уз подршку Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије;
- школама у региону;
- школама у Републици Србији;
- школама у иностранству;
- са свим релевантним институцијама и организацијама које су од значаја за остваривање образовно-васпитних циљева и задатака Школе.

Посебну пажњу усмерити на **изборне програме** којима ће се подржати развој позитивних људских вредности, промовисати односе засноване на међусобном поштовању, сарадњи и солидарности уз уважавање различитости.

Носиоци, покретачи и реализатори свих планираних активности су наставници, ученици, родитељи, социјални партнери, стручни и административни радници и помоћни радници Школе у времену и планираној динамици предвиђеној Законом, Статутом и осталим правним актима Школе.

Председница Школског одбора

Мартина Пољаковић

Школски програм је заведен под деловодним бројем I-34/24 од 22.01.2024. године.

Објављен је на огласној табли Школе дана 23.01.2024. године.

Ступио је на снагу дана 31.01.2024. године.

Секретар Школе

Јелена Јухас